

TE TOA TAKITINI

Registered at the G.P.O. as a Newspaper.

Nama 97

HASTINGS

Hepetema 1. 1929

HUI A TE HAHU MAORI O TE PIHO- PATANGATA O PONEKE KI AORANGI

No te 3 o nga ra o Akuhata ka hui nga Minita me nga Mangai-reimana o te Pihopatanga katoa o Poneke ki Aorangi, takiwa o Manawatu. Tetahi hui pai ko tenei, pai nga maana-kitanga, tae noa ki nga take pai atu te whiriwhiri me te whakaotinga. Katahi ano tenei ahuatanga hui ka tu ki roto i te rohe o te Pihopatanga o Poneke.

E toru nga tino kaupapa o tenei hui: 1. he whakaohoho i te taha wairua o nga mahi puta noa te Pihotanga. 2. He whakatakoto kaupapa hei maramatanga mo nga kai-karakia, hei whakanu hoki i a ratou ki a ratou mahi. 3. He whiriwhiri i etahi o nga take e pa ana ki nga pariha, tae atu hoki ki te Pihopatanga o Aotearoa.

I te ahiahi o te Hatarei (Akuhata 3) ka whakahaeretia ko nga mihi ki te Pihopa o Aotearoa, kia Kenana, W. G. Te Wiremu, kia H. Keremena, kia P. Renata, kia Temuera, kia Te Patihana. He Minita katoa enei no te Pihopatanga o Poneke. Ko nga kai-karakia i whakahaere take ki te hui, ko Takarangi Mete Kingi, ko Kipa Roera, ko Meihana Durie, ko Whenuaroa, me te tangata o nga hui o te Motu ara a Te Taite te Tomo. I te Ratapu i te Pihopa te kauwhau i te karakia awatea. I muri o te tina ka whakamarama ia i nga take o te Hahi Maori. I te ahiahi ka hui katoa atu nga Maori ki te whare-karakaia o nga pakeha i Feilding. He karakia tenei e kore rawa e warewretia te pai o te huihuinga o nga iwi

He mea Panui e Rev P. Hakiwai me P. H. Tomoana, he mea ta e te
Cliff Press, Queen Street, Hastings, H.B.

Te Toa Takitini

Te Utu mo te Pepa 10/- i te tau,
Me penei nga reta "Te Toa Takitini," Box 300, Hastings.

1056

TE TOA TAKITINI Hepetema 1. 1929

pakeha. Maori, te kaha o te morehu Maori ki te kawehaere i a ratou Himene i roto i te mano o te pakeha. Ko te kauwhau i te Pihopa o Aotearoa. Ki tonu te whare-karakia kaore rawa he nohanga i watea.

Te mutunga o te karakia ka hoki ano te iwi Maori ki Aorangi a i reira e whakahaere ana i nga mahi o te hui. I waenganui po ka hikitia te hui mo te 9 i te ata o te Mane. A no te 5 o nga haora i te ahiahi katahi ano ka oti nga take o te hui. Ko etahi enei o nga take whanui i paahitia e te Hui.

1. TE RA I WAKAWAHIA AI TE PIHOPA TUATAHI O AOTEAROA.

Kia waiho te Ratapu tuatahi o Tihema i ia tau hei ra nui ma te Hahi i roto i te iwi Maori. Me waiho taua ra hei ra whakawhetahi ki te Atua mo ana manaakitanga ki a tatou ki te iwi Maori, me te inoi kia tau tonu iho taana manaakitanga ki runga ki to tatou Pihopa me te Hahi katoa i roto i te iwi Maori.

2. HE TOKOTOKO MA TE PIHOPA.

E whakamihia ana tenei hui mo te panui a Te Wiremu kua takoto mai he tekau pauna he aroha na te Pariha o Pitoone mo te tokotoko a te Pihopa. Ko te hiahia o tenei hui ma tetahi tohunga mohio rawa ki te whakairo e whakamau nga whakairo Maori ki taua tokotoko.

3. MO TE HUI PIHOPA KI INGARANGI (LAMBETH).

Ko te whakaaro o tenei hui he mea tika kia tukuna te Pihopa o Aotearoa ki te hui nui a nga Pihopa katoa o te Ao ka tu nei ki Ranana i te Hune e heke iho nei.

4. TAMARIKI MO TE KURA MINITA.

No te mea kei te kaha te hokihoki mai o te hunga i whakarere i te Hahi i mua tata ake nei, he mea tika kia nui te whakaaro o nga pariha ki te kimikimi mai i etahi tamariki hei tuku ki te kura Minita. Mo te Pihopatanga o Poneke koia enei nga tamariki kua whakaae kia tukuna ratou ki te kura minita: Arona Hokowhitu o Foxton, Wiremu Ta Ta Roera o Ohau, Hapeta Kereama o Aorangi, Feilding, Whitu Roach o Waikanae, me Wharewhiti Baker o Pitoone.

5. MOTOKA MO TE PIHOPA.

Ko te whakaaro o tenei Hui kaore i tika kia waiho ma te Pihopa tonu e whakarite he motoka mo ana mahi engari me uta ki runga ki nga pariha katoa. No reira ka whakahau tenei hui kia tuhituhi a Te Wiremu ki te Hekeretari o te Pihopanga o Waiapu, ko nga moni i waho atu o te rau pauna i tukuna atu ai mo te Oranga Pihopa me tapae hei awhina i tona motoka.

6. MIHI KI TE IWI KAINGA.

Kia puta he mihi ma tenei hui kia Meihana Durie me tona hoa wahine me o raua hapu mo te pai o te manaaki i nga tangata i tae mai ki tenei hui.

7. KO TE MAHI NUI A TE HUI KOTE KAUPAPA
WHAKAMARAMA I NGMA MAHI MA NGMA
KAI-KARAKIA (Tirohia p. 1062).

WHARE KARAKIA MO PUTIKI

I te ahiahi o te 5 o nga ra Akuhata, I te mutunga iho te hui ki Aorangi, ka haere tika atu te Pihopa o Aotearoa raua ko te Wiremu ki Putiki. I te 8 o nga haora i te po ka hui ki te Whare-kura i Putiki. Ko te kaupapa o tenei hui he whakamarama na te Pihopa i ona whakaaro mo tetahi whare karakia pai kia whakaturia ki Putiki. I tino tautokona taua take a te Pihopa. Hui katoa te moni i whakaaria i tenei po £182. Ko te whakaaro kia toru tau e kohia ana te moni e hiahiatia ana hei whakaara whrekohatu ranei, pereki ranei. Tena pea e taea te whakaara o tenei tu whare mo te moni kotahi mano pauna neke iti atu ranei i tera.

Kia ora nga taina nga tuakana me nga tamariki e noho mai nei i tenei marae o te iwi. Kia ora koutou me tenei whakaaro nui.

No tenei hui ka tapaea mai hoki e Mrs Toia Barnes te moni e £5 hei awhina ma raua ko tona koroheke i te tokotoko mo te Pihopa.

HUI KI UTA O WHANGANUI

No te 27 o Hurae ka tae te Pihopa o Aotearoa ki Koriniti I te ahiahi ka mutu te karakia ka whakahaere nga mihi a te iwi kainga ki te Pihopa raua ko Kenana W. G. Wiremu.

I te Ratapu i te 11 am. ka whakatapua e te Pihopa te ripeka parahi mo te whare-karakia, he aroha mai na te Kawana-tianara. Apiti ki tera ko te Haki o Nui Tireni. Ki tonu te whare-karakia i te tangata.

Ite 2.30 he karakia pakeha. Ka ki ano hoki te whare i a ratou.

I te 4 p.m. ka whakahaeretia e te Pihopa he karakia whakawhetai mo te whare-rongoa ma te Neehi i Koriniti. Ko tenei ruuma he mea hanga ki te moni aroha mai a te Kawana-tianara raua ko tona hoa wahine, ara e rimu tekau pauna ta raura aroha. I te po he karakia he mihi ki te whare runanga.

I te Mane ka tae te Pihopa ki te Whare-kura mo nga tamariki Maori, a i whaikorero ano ia ki nga tamariki. I te po ka hui ano ki te whare runanga.

I te Turei ka eke ma runga tima ki Pipiriki. I te po he karakia Maori ki Pipiriki. Tokowhitu nga mea i Whakapangia e te Pihopa. Ko te karakia i roto i te hooro, kaore hoki—he whare-karakia i konei. Te mutunga o te karakia ka tu mai a Henare Keremeneta me ona hoa kaumatua ki te mihi ki te Pihopa raua ko Te Wiremu.

I taua hui ka kohia nga moni aroha mo te Oranga Pihopa, a na nga tamariki i whakapangia nei i timata he kahi mo tetahi whare-karakia mo ratou kia tu ki Pipiriki. Hui katoa te moni mo tenei o nga take £14. Kia ora nga morehu torotoru nei o Pipiriki mo tenei kaha o koutou ki te awhina i nga mahi a te Ariki.

ATIRIKONATANGA O TAURANGA

HUI A TE KOMITI TUMUAKI

No te mane te 26 onga ra a Akuhata ka tu te Hui a tenei komiti ki roto i a "Pakake" whare-runanga i Mokai takiwa o te pariha o Taupo-nui-a-Tia.

TUMUAKI O TE HUI

PIHOPA O AOTEAROA.

Nga minita i tae mai:—

Rev. W. Te Waaka, Whakatane.

Rev. M. M. Tumatahi, Te Ngae.

Rev. R. M. Wikiriwhi, Te Puke.

Rev. E. M. Eruini Te Tikao, Ohinemutu.

Rev. Paora Te Muera, Taupo.

Nga Mangai-Reimana i tae mai:—

Raureti P. Mokonuiarangi, Matata.

Rota Te Wharehuia, Te Puke.

Hoani Retimana, Te Puke.

Hemana Pokiha, Maketu.

Paora Rangiaho, Ruatoki.

Hori Aterea, Ruatoki.

Tui Tawera, Ruatoki.

Tapore Teia, Te Kahika.

Whakarongotai Tamihana, Te Kahika.

Tiakiawa Tahuriorangi, Mourea.
Hemi T. Uara, Ohinepaea.
Hunuhunu Hakopa, Awahou.
Ihaka Tunui, Whakatane.
Wiremu Kingi, Ohinemutu.
Waraki Rangitoheriri, Mokai.

Te hunga kaore i tae emia:—

Atirikona Tiatitene., Rotorua.
Rev. Ropere Tahuriorangi, Ruatoki.
Kereopa Hotene, Whakatane.
Paora Rokino, Taupo.
Heketoro Renata, Awahou.
Puataata Grace, Tokaanu.
Raimona Heretaunga, Whakarewarewa.

I tae mai ki tenei hui a The Rev. Canon Wilfrid Gaster Williams, B.A., o Putiki takiwa o Whanganui. He Kai-tirotiro ia mo te taha maori i roto i te Pihopatanga o Poneke. Nana i whakatakoto etahi kupu hohonu i roto i te hui, he kupu whakatakaka i te hinengaro mo nga mahi a te Atua i roto i te Hahi. He tangata ngakau mahaki, whakapono-mui ki nga mahi mo te iwi maori. Hei mokopuna tuarua tenei tangata ma Henare Wiremu, tetahi nei ona ingoa ko te Wiremu Karu-wha.

I tae mai hoki a Rev. Wiremu Panapa, I.T.H. o te Pariha o Kaikohe, i te Pihopatanga o Akarana. Ko ia tetahi o nga minita Tai-Tamariki o te iwi maori puta noa te motu, i puta i nga kura whaka-matautauranga hohonu mo te turanga minita.

I whakapuaratia te hui ki te inoi. Na te Hekeretari i panui nga meneti o te hui i tu i a Pepuere 20th. 1929, paahitia ana.

NGA MOTINI I PAAHITIA.

(1) Hekeretari.

"I whakaritea e tenei hui ko Rev. E. M. E. Te Tikao hei hekeretari mo tenei tau."

(2) Maioha

"I whakaritea e te hui, me tuku e te Hekeretari he maioha kia Raimona Heretaunga, hei tutohu i te ngakau whakawhetai, mo ana mahi Hekeretari kua pahure."

(3) He Kupa Whakamihhi.

(1) E. M. Eruini Te Tikao (2) Tiakiawa Tahuriorangi.

(a) E mihi ana tenei Hui kia Kenana Wiremu, raua ko Rev Wiremu Panapa, mo to raua taenga mai ki roto i tenei huihuinga.

(b) Kanui te whakamihhi me te hari o te ngakau mo nga kupu tohutohu, me nga kupu whakakaha i te ngakau, ki nga mahi o to tatau whakapono, kua raua e raua i roto i tenei huihuinga i tenei ra.

(c) E whakaae ana tenei Hui kia noho a Kenana Wiremu raua ko Rev. Wiremu Panapa i roto i tenei Hui Tumuaki kia ahei raua ki te whiriwhiri tahi i nga take katoa.

(4) Te Mana o nga Kai-Karakia.

(1) Hemana Pokiha (2) Wiremu Kingi.

"E whakaae ana tenei hui, kia whakatuturutia tenei hui, kia whakatuturutia tenei kaupapa mo nga kai-karakia katoa i rrao i nga whakahaere a te Pihopa Aotearoa.

(See Page 1062).

(5) Kura Minita mo te Iwi Maori.

(1) Raureti P. Mokonuiarangi (2) Rev. W. Panapa.

(a) "Ko te whakaae o tenei hui, kua tae tenei ki te wa e tika ana hei whakatunga i tetahi Kura-Minita-Motuhake mo te iwi maori.

(b) Me waiho a St. John mo nga mea e rite ana mo te haere ki reira.

(c) E tono ana tenei hui ki nga kai-Tiaki o te Aute Kareti kia tirotiro mehemea ka taea te whakaae mai he upper department ki te Aute, pera me te Ahuatanga o College House, Christchurch, a me ki taua Department ko te Theological College for the Maori race."

(6) Hui ki te Waimate Bay of Island.

(1) Paora Rangiaho (2) Rev. W. Te Waaka

"I te mea kei te tu he Hui nui a te 12 onga ra o Hanuere e heke iho nei, hei whakamaharatanga mo te huringa o te Rau-tau o te Hahi Maori i tu ai ki Te Waimate. E whakaae ana tenei hui kia uru tahi nga maori ote Pihopatanga o Waiapu ki te whakanui i taua ra. Me tae nga minita me nga reimana hei hoa mo te Pihopa o Aotearoa ki taua hui. Ko te hiahia o tenei hui, me tae he mangai mo ia pariha, mo ia pariha i roto i tenei Atirikonatanga ki taua hui."

(7) Te Powhiri a te Aki-Pihopa o Canterbury ki te Pihopa o Aotearoa ki te Hui-nui o Ingarangi.

(1) Kenana Wiremu. (2) Rev. W. Panpa.

"Ki te whakaae a tenei hui, i te mea kei te tu he Hui nui ki Te Waimate, kei te powhiritia nga mangai o te motu kia tae ki reira, He mea pai me waiho mo taua ra tino whiriwhiri ai tenei take. Me haere ranei te Pihopa o Aotearoa ki taua Hui-nui, Kauaka ranei?"

(8) Mihana Whakaohoho

(1) Raureti P. Mokonuiarangi (2) Tui Tawera

"I whakaritea mo te marama o Maehe, 1930, ka tu nga

mihana whakaohoho. ki te Pariha o Ruatoki me era atu Pariha o te Atirikonatanga o Tauranga."

(9) Poroporoaki ki te Pihopa o Waiapu—

(1) Wiremu Kingi. (2) Rev. W. Te Waaka

"Me powhiri te Pihopa o Waiapu kia tae mai ia ki tenei Atirikonatanga. kia puta he kupu poroporoaki ma ana iwi maori e noho atu nei i konei. Ki te kore ia e watea. me waiho mo te wa o te Hinota e tu ai ki Nepia."

(10) NGA HOA MAHI I ROTO I TE ARIKI.

(1) Rev. M. M. Tumatahi. (2) Rev. P. Te Muera.

"Kia puta he kupu whakamihi ma tenei hui ki o tataua hoa pono i roto i te mahi He nui atu nga mahi kei te whakatutukitia e a tataua hoa pakeha i roto i nga pariha maori kaore e taea tataua te aro o te maha o a rataua awhina, mo te taha maori:—Rev. A. F. Hall, Tauranga; Rev. F. H. Spencer Rotorua; Mr J. Robinson Mokai; Mr Flaherty Mokai. Kia riro ma te Pihopa e tuku-a-reta nga mihi a te hui mo rataua katoa."

(11) KAUTE O IA PARIHA.

				£	s.	d.
OHINEMUTU	..	..	..	46	0	0
WHAKATANE	..	..	..	54	0	0
RUATOKI	..	..	..	51	0	0
TAUPO	..	..	..	54	0	0
TE NGAE	..	..	..	55	0	0
TE PUKE	..	..	..	41	0	0

a Koia nei Kaute kei runga iia Pariha, ki te paunga o nga ra o Hune 1929. Hui-a-te-Kaha. he wahi hoki tataua, no tetahi, no tetahi.

(12) WHAKAKOTAHU I NGA HAHU.

He mea ata whakaaro e tenei Hui. kia waiho tenei take, mo te ra o te hui ki te Waimate te 12 onga ra o Hanuere 1930. ka tino whiriwhiri ai.

(13) KURA RATAPU.

(1) HEMI TE UARA. (2) HOANI RETIMANA.

He whakahaui na tenei hui. kia whakapaua te Kaha o nga pariha katoa. ki te whakatakoto i tetahi tikanga e taea ai, te whakahaere he Kura Ratapu hei ako i a tataua tamariki i nga Ratapu katoa.

(14) TAI--TAMARIKI MO TE KURA--MINITA.

"I whakaatu te Pihopa ki te hui, ko nga Tai-Tamariki, kua homai i o ratou ingoa, kia whakaurua rata uk ite Kura-minita, kotahi tekau matahi. Kaore he ruma mo rataua i St. John Theo College."

(15) HE NEEHI MO TAUPŌ

(1) Rev. P. Te Muera. (2) Raureti P. Mokonuiarangi.

“Kia riro mā tenei hui e tono ki te Tari o te Ora, kia whakanohoia he Neehi tuturu mo Tuwharetoa. Mā te Pihopa e tuhi he reta ki te Tari a te Minita Maori, i Poneke tōngā atu kia ratau kia kimihia e huarahi pai mo te whakanoho i tetahi Neehi ki roto o Taupō.”

(16) HE MINITA TOROTORO I TE WAOTU.

“Ko te whakaaro o tenei hui, i te mea ko te Waotu he kainga kei roto i te rohe o te Pihopatanga o Waikato. (Mā te Pihopa o Aotearoa e whakaiterite tenei take ki te Pihopa o Waikato. Hei te wa e tatu ai tenei take, ko reira whakaatu ai ki ngā tangata o te Waotu.”

(17) HE NGAKAU WHAKAMIHI

(1) Hemana Pokiha. (2) Rev. P. Te Muera.

He nui te mihi, me te hari, o tenei Hui, ki o tatau hoa kia Kenana Wiremu me Rev. Wiremu Panapa, ia tatau i tutaki i roto i ngā mahi o tenei ra. He tikanga pai tenei te whaka-whitiwhiti hei tuhonokono i te Aroha i waenganui i a tatau.

(18) MIHI KI TE IWI KAINGA

(1) Raureti P. Mokonuiarangi. (2) Wiremu Kingi.

(a) He nui te mihi o tenei hui, ki ngā iwi kainga o Mokai, mo te nui o a ratau manaaki i tenei hui, me te tumanako kia tau ngā manaakitanga a te Atua ki ngā morehu o tenei o tatau marae.

(b) Ko te whakaaro o tenei hui, kia tukua he awhina ki te iwi kainga, hei whakamama i ngā raruraru o te marae.

I mutu i konei te hui.

E. M. ERUINI TE TIKAO.

Hekeretari.

Ohinemutu, 30th August, 1929.

ETAHI TURE HEI WHAKAKOTAHU HEI MARAMATANGA HOKI MO NGA KAI-KARAKIA.

Ko ngā tangata e hiahia ana kia whakaturia ratou hei Kai-karakia me matua whakaae ki ēnei tikanga e mau ake nei:—

1. He tangata putuputu te tango i te Hapu a te Ariki.

2. Me matua whakaae e taua tangata ngā akoranga a te Hahi o Ingarangi, ka ahei ai ia te whakamana hei Kai-karakia.

3. Me whakaae ia ki te mahi pono i raro i te mana o te Minita o te Pariha.

4. Me whakapau e ia tona kaha katoa ki te whakatipu i te rangimarie, a te aroha i rto iona rohe pariha, me te whakatipu ano i te taah wairua o te hunga e waiho ai ia hei kai-karakia mo ratou.

5. Me puta tona kaha ki te whakatika i ana mahi, i nga tangata ano hoki o tona whare, kia rite ki ta te Karaiti i ako ai; kia waiho ai ia me ratou hei taurira mo te pai ki te kahui katoa a te Karaiti.

6. Me whakarongo ano ia ki ona kai-tohutuhu, ki era atu Minita nui i whakaritea hei kai-whkaaheare tikanga mona, hei kai-trotiro ranei i a ia.

7. Mehemea ki te tae mai he kupu ma te Pihopa whakamutu i tona mana kai-karakia, me mutu ia, a me hoki mai nga taonga a te Hahi i tuku atu ai ki a ia.

8. Me tu he karakia ma nga Kai-karakaia i nga Ratapu katoa e watea ana ratou.

9. I nga wa e whakahaere ai te Kai-karakia i te karakia nui i te Ratapu, me kakahu taua tangata i tona rinena, me mau hoki te tohu Kai-karakia o tona Pihopatanga ki a ia.

10. Ko te mana o te Kai-karakia hei te Pihopatanga o Aotearoa katoa, i raro ano i te mana o te Minita o tena Pariha o tena Pariha.

11. Ma nga kupu o tona raihana e whakaatu tona mana ki te kauwhau ranei, ki te panui anake ranei i nga karakia.

12. Ko nga Kai-karakia e whakaturia ana a muri nei me tuku atu ki a ratou te raihana a te Pihopa o tona Pihopatanga, a me whakahaere te karakia kua whakaritea mo te whakatu i nga kai-karakia.

14. Me whakaae katoa nga kai-karakia ki te haere mai ki te hui-a-tau e karangatia mo ratou i roto i te rohe o ia Pihopatanga e te Pihopa o Aotearoa.

15. Ko nga mahi ma te Kai-karakia: --(a) He awhina i nga mahi a nga Minita, he whakahaere karakia ina tonoa e te Minita, he karakia hoki i nga turoro. (b) Kaua e panui i te Wetekenga bara, i te manaakitanga, i tetahi wahi ranei o te karakia Whakakoto i te Ariki. Kaua hoki ia hei noho mai i roto i te taiepa o te Aata.

16. Ko te tono mo tetahi tangata kia whakaturia hei Kai-karakia, me matua haina e nga tangata tango-hapa toko-wha, me te Minita o te Pariha, me te Kai-tiroiro, ka tuku ai ki te Pihopa.

17. Me panui te raihana a te Pihopa ki te whakaminenga e te Atirikona, Kai-tiroiro, Minita ranei o te Pariha, i te wa o te karakia, ku tuku atu ai ki te kai-karakia.

Te rongoa tuatahi mo te mare mo te matao mo te puru
WOODS' GREAT PEPPERMINT CURE.

PITOPITO KORERO

Kua tino pai rawa a Kingi Hori i tona mate. "E te Atua tohungia te Kingi."

Ki te whakaarohia tena e tu ko Commander Kenworthy o Ingarangi hei riiwhi mo Kawana Whekihanna.

Kua timata ano te wahine ki te mau roroa i te panekoti. E tika ana ano, i te mea kua tae ke nga panekoti o naianei ki runga ake i nga turi.

Nga motoka o Niu Tireni nei i rehitatia i te Hune ka hori nei e 196,889. Ko nga ka-tangata 132,633, nga motorore 28,982, nga motopaika 35,274.

I nga tauwhainga mo te Lady Arihia's Cup: e toru nga tiima i tauriterite, Waiapu, Wairoa, Tamatea Nth. I whakaritea kia wha marama ki tetahi e pupuri ana te kapu ka tuku ki tetahi.

Kua puta te whakahau a te Pirimia kia whakahoroa te Hohipera—King George V i runga o Pukeroa, Rotorua. Ko taua Hohipera kaore rawa i u te hanga. Mo te wa noa hoki o te whawhai. E hiahia ana a te Waari kia hanga tetahi mea pumau ki runga ano i nga tekighana o te Kawanatanga.

E ki ana a J. E. Gray tino kai-tirotiro o te Atlantic Union Oil Company kua tae rawa ki raro te utu mo te penehini. Kaore hoki he raronga atu i te utu i naianei nei. Kaore i te mahi moni nga Kamupene Hinu o California.

Ki te hakiri ake tena a Jno Harvey Kai-Rehita o te Poari o te Tairawhiti e whakatungia hei Taiti Kooti Whenua Maori.

E kingia ana ko etahi o nga Hotera nunui o Akarana e utu ana i te £250 nuku atu i etahi wa mo te Raiti hiko e pau ana i a ratou i te marama.

NGA MONI A NGA HOIA

I te ripoata a-tau a te Kaunihera tiaki o nga moni Hoia, i Peneke Akuhata 27. i kitea e £169,175 nga moni kei te takoto. He maha nga mahi atawhai whanui (patriatic) i whakapaua ai etahi o enei moni. He me tuku etahi i ruga i nga tikanga whakatiputipu (loan), ko etahi i runga i nga awhina i nga mahi (business). Enei tohanga aata uiuia rawatia ai e te Kaunihera.

Kua kite te Kaunihera tiaki, ko te tuku moni hei awhina i te whakatu mahi (business) kaore e pai. Me whai moni ake te kai-tono, me mohio ranei ia ki taua tu momo mahi katahi ka ahei te tuku moni ki a ia. Kua tukua he moni nui ki tenei aronga, kaore i roa te mahi ka he, ka pekerapu ranei. Ka tono ano te kai-tono hei awhina i a ia ake. Kua tiporoa tenei ahua.

Ko nga moni i whakapaua o te tahua nei e £9396 i tenei tau. N.Z.E.F £2619, A.I.F. £285, Imperial £1078, Kore Mahi £5020.

TE RARU I TE RU.

Ko nga moni kua pae hei awhina i te raru i te ru ka eke i naianei ki te £111,661 9s 11d. He maha nga tono takitahi kua tae mai ki te Ropu whakahaere e enei moni, engari kaore ano kia whakaarohia. Tata ake nei ka tirotirohia nga tono awhina a te tokomaha noaiho.

Ka £200 o te moni nei kua whakapaua hei whakatu i nga timera i horo. Ka £5000 kua whakapaua hei whakaahua pai ake i ga huarahi kia puta mai ai nga kiritaki a te hunga i muri ki nga wheketere.

E ki ana a G. C. Black o Motueka tena e tae ki te £350,000 nga moni katoa e pau hei whakapai i nga huarahi i tukitukia nei e te Ru. Mai i Karamea ki te Westport ka whaihanganga hou ano he rori mo te 45 maero. Ko te utu e £120,000. Mo te whakapai i te huarahi i te Buller Gorge tena e tae ki te £100,000.

TE WAKA NEI TE MOTOKA

Kua kore te tangata e pai kia kitea i runga i tona kaata, paki ranei e haere ana ki te taone. He tutua tera i enei ra. Ma te motoka, a na he rangatira. Kua hokona e te Maori he whenua hei tango motoka, kia kiia ai ia he rangatira. Ka riro mai he motoka hou, na ka haere ki whenua ke ra whakaari haere ai. Na ka pohehetia e rau tangata ma he tino tangata.

He wa enei no te rorohu, no te wheriko. He motoka ano te waka e tika ana. He waka atahua te motoka, he hohoro ki te tae ki te waahi e hiahiatia ana. He atahua nga huarahi o naianei, maene ana. Huhuu ana te rere o te ka kua tae, kua hoki. He tere te tae ki te taone, he roa ke to taima e whakahoro ana i o herengi. Ki te haere paki, kaata ranei, he roa ke to taima ki te huarahi, he poto ki te taone whakahoro ai i o herengi.

Ki te haurangi koe i runga i to paki, tena ano to hoiho e mohio ki te hoki ki to kainga. Ki te haurangi koe i runga i to motoka kaore ke atu he korero mou, hoi ano ko te horo o to tae ki tera ao.

Ka nui te amuamu mo te tokomaha o te tangata e taki mate ana i te waka nei i te motoka. He tokomaha nga mea kua hauatia. No wai ra te he? No te ka ranei, no te tangata ranei? Akuanei ka kitea e 9 i te 10 no te tangata te he. He haurangi. He horo rawa. I parangia. I whakatakaro. I porangi.

I nga ripoata mai o Keneta (Canada). Na te C.N.R. i tuku mai. E 41 nga motoka i hutuki ki nga tereina e tu ana. Kotahi, i whakamatau te tangata o runga ki te whakaputa i waenganui o nga taraka e rua, i te wa e rere ana te tereina.

Tokowhitu te hunga i whakatere i a ratou ka i runga i te raina tereina. I te whakaware ki te kata i te ruturutu haere o te rere o te ka i runga i nga hurupae o te raina, kaore e aro ake ki te tereina e whakatata mai ana. Poto tonu tena harakoa. Kotahi i whakatu i tona ka i runga i te raina tereina. Ka moe. Ko tetahi i whakatu i tona ka i runga i te raina tereina, ka haere ki te rapu i te mea hinu i taka. I kitca te mea hinu, ko te ka i ngaro. Ko tetahi ano i whakatu i tona motorore i runga i te raina tereina, ki te whakatikatika i nga utanga o runga. Ko te tereina rawa, ka tohaina nga utauta me te motorore ki nga hau e wha. E 400 nga ka i hutuki ki te tereina i nga whakawhiti-nga o nga ara.

He waka pai te motoka, ki te pai hoki koe. He waka tau-maha ona raruraru ki te huhua nga haere kore take. Ka ngau ki te pakete. Ki te kore e tupato ka hoki ano te waka o te pakeha ki a ia.

Kaua ra tatou e whai ki te tauwira a nga tangata o Canada I tuhia enei korero hei whakatupato i a tatou. I nga wa o te paki, o te kaata, he kore noaiho nga aitua. Katahi i naianei, i nga nupepa katoa, he aitua, he aitua, na te waka rorohu nei, na te motoka.

TE HUI I OPOUTAMA

No te 20 o Akuhata nei ka tu te Hui ki Opoutama, waahi o Nukutaurua. He kainga whakanoho hou tenei no Rongomaiwahine, me Rakaipaka. He pa atahua, a-noho taone nei te aronga. He kainga kei te heke iho ona ra.

Ko tenei hui, he hui whakamahara na nga hapu ake o Timi Kara ki a ia ki to ratau Kaumatua. He hui a-tau. He hui hoki e takia haeretia ana ki runga i ona takiwa, ki Waiapu ki Turanga. ki te Wairoa ki, roto o Heretaunga. He hui mokorahi tenei na waenganui o te Tairawhiti. Hei tenei hui ka mihia nga mate—ka tutataki ki te Mema—ka tu nga Komihana, nga Poari—ka hui te Kaunihera Maori—te Welfare League—ka whakapuputa nga takaro, whutupaoro, hoki (hockey).

He maha nga mahi, nga tikanga, nga whakaaro o tenei kaumatua o Timi e mihia ana i enei tu hui. He maha hoki ana tikanga i whakatakoto ai i ona ra kua kitea ake e whakatinana ana i naianei. Ahakoa kua ngaro atu tona tinana ko ana kupu, "Taihoa" "Tatau tatou" kei te ora tonu.

I te awatea, i te Turei ka emi mai nga whakaeke. Ko Ngati Porou tera, ko Mahaki, ko Rongowhakaata, ko Ngati Kahungunu katoa me ona rohe. I mihia nga mate, otira na te rangi te mihi nui rawa. Te ua kore i hokia.

NGA MAHI.

I muri tonu iho o te tina ka tu te hui a te Komihana. Ko te Komihana ko Tiati Roihana ko Haimi. I whakaahuru atu i enei momo mahi ko te Minita Maori, ko Tiati Ka, ko Jno Hawi, ko te Raumoia. I puta nga ripoota mo enei whenua—Tauapata—Papuni—Waimaha—Mangapoike. I kitea kanui te pai o te whakahaere i te Komihana i nga mahi o enei whe. Kei te nui haere nga taonga o runga. Kei te pai te puta o etahi herengi ki te hunga ai no ratau nga whenua. Ahakoa kaore rawa kia tino watea nga makete, engari kei te kaha nga taonga ki te whakarite haere. Ko te mea nui ia ko te mohio o te tangata Maori kei a ia ano tona whenua, ahakoa ko te momonatanga kei te whakapaua ki nga mahi me te hunga mahi.

I muri o te kai-ahiahi ko nga karakia. I a Revs Kohere me Tamahori tenei wahanga mahi. I whakaahuru atu a Revs. Huata, Wi Pere me Hakiwai. I muri o te karakia ko nga mihi ano a te tangata whenua. I kaha te mihi a Rongomaiwahine me Rakaipaka ki te Minita Maori mo tona hoa-wahine. Ka pae nga mihi, ka whakapau nga whakaaro o te katoa ki te Minita Maori.

I hiki tipapa tonu te tangata ki te ui whakaaro, ki te patai whakamarana, nga mahi, nga rarua, nga ora, nga mate me era atu, ki te Minita Maori. Ko etahi o nga patai i whakahokia e te Minita. Ko etahi i mea ia kaore e pai ki te whakahoki i roto i te matorutanga o te tangata, kei tohaia rereketia.

NGA PATAI I WHAKAHOKIA E TE MINITA.

Patai 1. He aha i mauria ai a matau tamarikiki nga whenua pungapunga o Taupo mahi ai, te waiho ai i konei i nga whenua patata mai? Ina tonu nei hoki enei whenua, Maori, Kawanatanga.

Ta te Minita: Ko nga moni e pau i te tangonga mai i te eka kotahi o konei, ko nga moni tena e pau i te hokonga mai, i te whakapainga, i te whakanohanga kararehe ki runga i nga eka e toru o te whenua pungapunga o Taupo. Kei te pau haere ta tatau moni Maori. Kaore ano ki a whakaaro nui te Kawanatanga ki te whakatinana i te wero a te Motu i te ra o te Kohatu o Timi Kara kia awihinatia taua te Maori ki te moni. Tena pea me whanga ki nga miriona a te Waari.

2. Kei te kore he moni a nga Kaunihera Maori. Ka taea ano ranei te tono he moni i te Kawanatanga mo nga mahi e matea nuitia ana o nga pa Maori ara wai nei, me era mea.

Ta te Minita: Ka awhina noa atu te Kawanatanga, otira ma tena Kaunihera e tono taana e hiahia ai.

3. E whakaaro ana etahi o nga upoko o te Tari Ora kia takapautia te Ora Maori ki raro i te Tari Maori, ara i a koe. No te mea he maha nga abuatanga o te ora Maori kaore e tino

marama nga Pakeha ki te rahurahu, no reira ka taupatupatu noaiho nga whakahau, kaore hoki e tino arongia e te Maori.

Ta te Minita: Kaua e tukua tapareretia ki te Tari Maori, engari me whai waahi.

Kei te Tari Ora hoki nga kaha mo tena taha. Maku te Tari Ora e tohutohu mo te taha ki nga Maori.

4. Kei te mohio koe ki te Hui a nga Poari Hohipera ka tu ki Hamutana mo te nui o nga nama a nga Maori e tae ana ki te Hohipera. Kaore ranei e taea e nga moni Maori te whakaahuru atu tetahi wahi o te nama?

Ta te Minita Maori: Kua utua e matau ki nga Poari na nuku atu i te £3000. He mahi ke tena ki te Kawanatanga. He mea tika ano nga Maori whiwhi ki te utu i o ratau raruraru Hohipera.

TA TE MINITA KI NGA RATANA.

Tenei kei te hau te rongo kua riro mai i a koe i te Ratana tetahi loan kotahi miriona pauna i te Kawanatanga. I penei ra te whakananeatanga o a koutou korero: I haere a Ratana me taana Teputeihana ki Poneke. I a ratau etahi tangata roko—totika tonu, ko Makitanara te kai arataki. Ka tata atu ki te whare Paremete, ka puaki te kupu a Ratana, "Tena e tutaki ki au tetahi Raiona, engari ka pa kau atu toku ringa ki tona mangai, na ka ngohengohe noa." Ka tapoko ki te ruuma o te Pirimia, ka whakataki a Makitanara i te take o te teputeihana. Kaore ano kia tino pau atu nga whakamarama kua whakaaetia e te Pirimi te miriona pauna e hiahiatia ana. Ka karangatia ahau te Minita Maori e te Pirimia kia tae ki tona aroaro mo taua take. I whakaae ahau ki taua moni, engari i ki ahau me hawhe kia hawhe miriona ma nga ratana kia hawhe miriona ma nga waho. Koia nei te ngohengohetanga o te raiona, oku.

Na, kia rongo tuturu mai koutou, kaore he moni i riro i a Ratana. Ko tona moni e hiahia ana £16,000. I tonoa he kai-wariu ki te wariu i te whenua kitea ake e £9000 ano te kaha o te whenua. Ka miere te moni nei i konei.

Kia rongo mai koutou nga ratana, ki te hiahia moni, haere tika mai. Kaua e huri haere ma ko, ma ko. Kaore he parani hahi i runga i nga moni e taipu atu nei. He Maori koe, haere mai. Ka tika o take, ka pai nga puna, na, ka waimarie koe. No Ngatikahungunu tenei whakatauki:

Haere mai nei koe, ahu ake nei, a hoki mai nei.

Kaua e penei. Kaore hoki ahau e pai kia noho ahau i raro i te—o tetahi atu tangata

TA TE MINITA KI NGA MIHINGARE.

E hoa ma, kei te mau tonu toku whakaaro, kia kaua e haere te Pihopa o Aotearoa ki te Lambeth Conference. Waiho ma nga pakeha tena haere. Ki au nei ko te weu o te mahi e

whakau i te tuatahi. Kei te tatari te Motu ki muri iho o te haere whakaangi a te Pihopa ka taha nei. He aha ra i muri iho? He wa pai enei hei hopunga i te manawa o te iwi Maori, i te mea kua ruhi i te kahakinga a nga tupuhi maha ka hori nei. Ka rua tekau tau ahau ki te Paremete; kua atanga taku titiro me matua u i te kaupapa ka taea nga mahi. Me pera ano te Hahi, me kuhu ki raro whakau ai. Na te kore u hoki i taea ai e nga hau ririki te titaritari. Pena he honore kei taua haere, waiho atu tena i te pakeha. Kia whakatinana, kia u te whakapono o te Motu ka pai te mau ki rau-o-iwi. Tena, i te ahua e takoto tikokori tonu nei, he aha ra he korero?

NGA NGAHAU.

I hikitia ki te Wairoa taone whakataetae ai nga ngahau. I te 10 o te ata ki te 2 pm i nga mahi hoki te taima. Kotahi te tiima wahine o Ngatiporou ki Turanga, kotahi to te Wairoa. e rua o Heretaunga, Tamatea A me B. I kaha te whakataetae mo te Kapu Lady Arihia. E toru nga tiima i tauriterite, ko Waiapu, ko te Wairoa, ko Tamatea A. I whakaritea kia wha marama ki tetahi ka tuku te Kapu ki tetahi.

I nga whutupaoro, i riro te wikiporoia i te Ngatikahungunu. I hinga a Waiapu o 10-6. I kowhiritia te taba hei tutaki ki te Hauauru a te 11 o Hepetema. Ko te hunga i a ratau tenei momo mahi, ko Piti, ko French, ko Tomoana.

He maha nga manaaki a Ngatikahungunu o te Wairoa ki nga ope whakaeke. Te pai o te Hui katoa, nga mahi, nga take, nga ngahau. Ko te mea nui rawa ko te auau o te kitekite, kaore e matoke haere te aronga.

I kaha te mihi a te hunga whakaeke ki nga kai-hautu o te marae, kia te Hata Tipoki, Te Ritooterangi, Turi Kara, Matene Whaanga, Niri Whaanga, otira Kahungunu o te Wairoa katoa.

Ko te mihi nui rawa a te tangata mo te whanau a te Omana. Mo te tangata nei mo te Oti ratau ko ona taina. Kua whiwhi tera kainga a Opoutama i enei tamariki hei manawa mo nga mahi.

NA TE TOA

Kua whakamohio mai te Minita Maori, taro ake nei ratau ko tona Ropu ka ta ano i nga Waiata Maori o te Motu. Hei taua wa ra ano whiwhi Tapiri ai ta tatau Pepa. No reira kia manawanui mai ano tatau.

E ui ana tetahi tai-tama whaarō tonu i te hui i Opoutama: He aha ra i kore ai te iwi Maori e whakatutu ropu mo ratau? E ki ana ia, a he tika hoki, ko te kaha tera o te iwi pakeha, ara ko ona ropu. He ropu o nga aronga mahi katoa a te

pakeha. Ma te kotahi o te reo. ka maru te take, ka whakarangona.

Kaore pea tatau i te awangawanga mo te kore i maha o tatau ropu i tenei wa. Kei te heke iho nga ra mo tena. Kia taki hamatamate atu tenei karangatanga te rangatira. Ko ana rangatira nei hoki te mangai. te ropu, te katoa tonu atu o tona hapu, iwi ranei. Ko nga wa i naiane, a, ahu ake, kei te katoa te kupu. kaore i te tangata kotahi ahakoa rangatira, aha ranei.

He ropu ano o te iwi Maori, engari kaore e ngata te hinengaro Maori i te karangatanga ropu. Me kotahitanga. me kawanatanga. me mana motuhake tonu ka pai te Maori. Ki te pakeha me timata atu i raro. i te ropu, ka ahu whakarunga atu. Ki te Maori ka kamua i runga i te tuatahi, a, ka hoha ka porowhiua.

Ki te aronga kaore ano kia rite noa te hinengaro Maori ki te whaiaruaru i nga ropu maha o te pakeha. Kei te nui tonu te mau o te maoritanga. He tangata nanakia hoki te Maori, he kopeka. Me uaua ka makere he takoha mo te mea tika. Tona nui o te korero ka kohi ai. Ko ia e awhina i te tuatahi, mo muri etahi atu. Ka raruraru katoa te Maori ki te tonoa ia kia awhina ai tona ropu ki te mahi, ki te herengi. Me riro noa atu nga manaakitanga a te ropu ia ia, ka pai ki te Maori. Te whakarapopototanga kei te kuare tonu tatau ki to te pakeha hinengaro.

Te Kotahitanga o nga ra o mua i morimoria e nga rangatira o te motu. He nanakia tonu nga take nunui i oti, a kei te whakapuawai haere i nga ra nei. Te Kotahitanga o nga tamariki o te Aute, he ropu tino nui tenei. Ko Apirana te upoko whakahaere me nga tamarai ki matau o te Motu. He maha nga take nunui, papai, e whaipainga ai te iwi Maori na tenei ropu i mahi, a e mahi nei ano. Te Kotahitanga o Ratana: I ponana tenei. I hiahia kia riro ko ia hei kawana-tanga. Te ahua nei kua ngenge. Nga kaunihera marae e ora nei ano.

He maha nga ropu hou kua whakatuturia kei te Motu. He ropu awhina enei i nga Poari whenua o nga takiwa. Kua tu to Ngapuhi, to Murihiku, to te Wairoa. to Heretaunga, to Wai-kato, to te Arawa, to Taranaki. Enei ropu he awhina i nga mahi ahuwhenua a te Maori, he hoa no nga Perehitini o nga Poari whenua Maori. Kamui te rongo pai ake ki nga mahi nga ropu nei.

Kei te hiahia te hunga i haere nei ki te Whawhai Nui ki te whakatu ropu mo ratou, me kore e ngawhere mai etahi o nga moni i kohia nei e te lwi ma ratau. Wei te haere nga tangata i wehea mo tena mahi.

Ki te whakaaro o te Toa ko te hiahia o te kai patai ko etahi ropu ririki kia whakatungia ki nga kainga. Penei i o te

Pakeha e krangatia nei, Brotherhood, Lodge, Benefit Society. Ropu o nga Whaea, Mutual Society mea pera. Ki te Toa kaore ano te Maori kia rite noa mo enei tu momo ropu. Kei te kainga Maori. ara kei nga pa. e rua e toru ropu—te Komiti Marae, te Komiti Haahi. na. akito tonu te haere o nga mahi. I etahi wa ka hoha ka koroukore noaoho te ngakau Maori. ka tukua te ropu kia mate. E tika ana me whai tangata ora (real live wire) hei arataki mo nga ropu ka tika nga mahi, engari e taina ma mate ake ana momo tangata i te tokomaha o te hunga kore take, murere, tinihanga. tupapaku nei te ahuatanga e towewe ana ki runga ki a ia. Kaore. Me matua riro mai i a tatau te hinengaro pakeha. ka taea ai nga ropu huhua nei te whakahaere totika.

TE ATIRIKONA MAORI TUATAHI: E tika ana kia nui nga mihi a te Iwi Maori ki te Pihopa o Waikato, ki tona moata ki te huhi ia tatau i tenei honore. Kia ora koe, e hoa Hori Raiti. Kua eke atu koe o tatau ki tena taumata. E hoa. kei te mihi te ngakau kei te koa. Kia kaha i te kaha o to tatau Ariki. Ka whanni tau waahi hei ngaki mau. no reira kia uaua. Ma to kaha, ma to u, ma to tauwira, ma to ngakau makoha. ma to whakapapaku e hohoro ai pea te ronaia atu o etahi o tatau, koutou ki tena taumata.

ME NOHO, ME HAERE RANEI TE PIHOPA O AOTE-AROA ki te Lambeth Conference? Kei tetahi waahi ake o te Pepa, kei nga korero o te Hui o Opoutama nga korero mo te noho o te Pihopa. He tokomaha tonu o te Iwi Maori kei te tautoko i ta Ta Apirana Ngata me noho te Pihopa

ME HAERE: He tokomaha tonu kei te ki me haere te Pihopa. He mea atahua te kitea o to tatau Pihopa i roto o te huinga o nga Pihopa o te ao. hei kura i a ia tonu. He hui tipua, ma te tekau tau ka tu. Ko wai e hua ka tae te Pihopa ki tenei tekau tau e heke iho nei. Kua hamenetia te Pihopa e te Akepihopa o Kenetapere kia tae ki taua hui. Ki te turi ia akuanei ka tau he he ki a ia.

Ko te whakahau a te Toa kia whakaaro te iwi Maori mo nga raruraru mo te haere o te Pihopa kua he tera. Kua tangohia e nga pihopatanga pakeha ma ratau tera taha. He nui nei te nonoi o nga Pihopa pakeha kia haere to tatau Pihopa.

Ko te hiahia o etahi kia haere te Pihopa hei taua hui hoki whakahacrea ai te tono a Inia kia whakakotahingia tona Hahi Karaitiana.

He tino mea pai tera kia rongu to tatau Pihopa. Kei a tatau hoki kei te iwi Maori taua tumanako ano kia whakakotahitia o tatau hahi huhua.

Ahakoa kua puta i nga nupepa pakeha kaore te Pihopa e haere ana. He kari noa tera. He rongo noa i te whakaaro o etahi o te iwi Maori, rokohanga e te tautokotanga a Ta Apirana ma me noho. ka arau noa nga pepa ko tera te whakaaro.

Ko te NOHO, me te HAERE o te Pihopa hei te Hui ki Waimate a te 12 o Hanuere aata tiroirohia ai.

NGA RTEA TUKU MAI.

Ki nga Etita: E hoa ma kia ora mai ano. He whakaatu tenei chara i te mea ko ahau i whiwhi tuatahi ki te honore i mihia nei e te Toa i tera putanga. Kaore. Ko Kahi Harawira te mema Maori tuatahi o te Komiti Tumuaki o te Pihopatanga o Waikato nei. Na te aha ranei ka kamua mai nei ko ahau.

Na to korua hoa mahi,

HORI RAITI,

Huntly, 4/9/29.

Ki te Toatakitini: Tena koe te manu kaha ki te matoro i nga marae maha o te Motu. Kia ora. kia nui noa atu nga ora ki a koe. I tuhi atu ai ahau he manukanuka noku. I rongo ahau. i muri iho o te Hui a te Hahi i Mokai, nga korero mo te Pihopa o Aotearoa. I penei aua korero, ko tetahi wahanga nui tonu o te iwi, hui atu ki nga kai arataki o te Motu te pai kia haere te Pihopa ki te Hui a nga Pihopa i Ingarangi. Ka ui toku whakaaro he aha te take. He tika na tatou ia i whakatu atu hei Pihopa ka mutu. Tena ko te whai waahi atu ki ona haere, ki ona mahi me waiho atu pea tera ma ratou whaka-Pihopa. Kua upoko ra hoki ia mo te Hahi Maori. He aha hoki ta raro whaitikanga ki to runga?

Kia ahau nei kia kotahi te iwi nui tonu ki te pana i to tatou Pihopa kia haere. Ehara tona haere ki taku mohio i te haere whakaatuatu i o tatou pewhaetanga. E tika ana ia kia haere kia kurangia ki nga mahi hou mo nga ra kei te heke iho. Koiane i toku manukanuka kei hapa to tatou Pihopa ki nga ahuatanga hou o nga wa hou nei.

HOHEPA HAPAI.

Pukemiro 6/9/29.

TE INGOA NEI AOTEAROA

Te Toatakitini: tena ano koe. Kua e hoha mai ki nga ngaki o te Ingoa nei Aotearoa. Ko ahau ia kua hoka ke, ahakoa manawanui tonu.

I te timatanga o tenei take ko Wi Repa toku hoa korero. No nga marama tata ake nei ka whakaputa ake he tetekura ke, ko te Kapua Rngataua Keepa.

Mo te patai a te Kapua e penei ana: Ko wai te tipuna naana i tohi i aranga ai tenei ingoa Aotearoa i mua atu o te wa i u mai ai nga waka ki tenei Motu? Ko taku ki kaore kau. Kuare tenei patai. Kaore he tohi tuarua. Kua korerotia na Maui i tohi nga ingoa mo tona tipuna ika, a Tonganui a Aotearoa. Ka mau haere iho i nga whakatipuranga ena ingoa. I Whaitiri ma, i a Hapaiariki ma, i a Wahieroa ma, i a Tpuaterangi ma, heke iho, tae mai nei kia Toroa ma e korerotia ana a Aotearoa.

I te wa i hoe mai ai a Matatua, ka whai kupu mai a Irakewa ki ana tamariki taane kia Toroa ma, ratau ko Puhi ma: kia aroha ki to koutou tuahine kia Muriwai. Ki te whiti koutou ki Aotearoa, ko te ana i te muriwai o te tamahine a Hinemataroa hei whare mo to koutou tuahine.

Mo te korero a te Kapua: ko Kupe te tangata tuatahi mai ki tenei Motu, kei te he tenei korero. Tokorua nga tangata tutahi i u mai ki tene Motu, i mua noa atu o te unga mai o nga waka katoa. Ko Taukata raua ko Hoake. Ka u mai nga tangata nei, ka tapapa i runga o te onepu, i te ngutuawa o te tamahine a Hinemataroa. Ka karakia nga tangata nei ki te ra: upoko, upoko, whiti te ra. Tenei to wahine te moea nei e te ngarara, upoko, upoko whiti te ra! Ka kitea iho e te iwi o Toi nga tangata nei. Ka korerotia kia Toi. Ka tikina atu ka whakamanuhiritia e Toi, ka whangaia ki te kai. Ko nga kai he mamaku, he aruhe, he watutureiarua. Kaore i tino pai nga kai a Toikairakau ki nga tangata nei he tiotio. Ka patai nga tangata nei kia Toi me kaore he oko. Ka tikina te oko, me te wai ano i roto. Ka nanaongia ake e Taukata i roto i tona tatuawhara e wha nga kao. Ka rapua ki roto o te oko. Ka hoatu ma Toi e kai. Ka reka ra hoki te kai nei kia Toi. Ka whakatauki a Toi: Ha! tae ana ki taku kopako te rongoi te reka. Ka patai a Toi: no whea tenei kai? he aha hoki tona ingoa? Ka utua e Taukata: no tawhitinui, no tawhitiroa, no tikiapo, no tikiahuamai i Hawaiki. Ko te ingoa o tenei kai ko haumiatiketike.

Ka patai ano a Toi ki nga tangata nei, i anu mai korua i Hawaiki? Ka Whakaae atu raua. Ka patai ano a Toi: Ka taea renei te tiki te kai nei? Ka utua e Hoake ka taea. Kaore he tawhaowhao i raro nei? Ka utua e Toi, kanui. Ka whakahaua e Toi tona iwi ki te mahi. Ka tareitia te waka. Ka oti, ka huaina te ingoa ko te Aratawhao. Tokoono nga tangata o tenei Motu i eke i runga o te waka. Ko Hoake te kapene, ka tokowhitu ai ratau. Ka u ki Hawaiki ki te tiki i te kumara.

Ka patai a Weka kia Hoake: i hoe mai to koutou waka i Aotearoa? Ka utua e Hoake, ae. Ka patai ano a Weka: kei hea to hoa Taukata? Kua mahue atu kei Aotearoa raua ko Toi Kairakau. Na Toi matau i tono mai ki te tiki mai te kumara. Ka utaina te waka nei a te Aratawhao ki te kumara.

Ka kamua mai hoki te oneone Pukeahua. Ka tohutohuria mai aua tangata: e tae ki te wa e whakarae ai te kumara ki te rua, me patu a Tuakata, kei hoki mai te mauri o te kumara ki Hawaiki nei. Ka u mai a te Aratawhao, e takoto nei te oneone o Hawaiki---kei Matirerau e krangatia nei kei te Manuka-Tu-Tahi.

Mo te korero a te Kapua: no muri o te Waipuke i u mai ai a Kupe ki tenei Motu. He reo tauhou rawa tenei. Pena ano ia ko te waipuke i a Noa. Mai o te wa i hiia ai e Maui tona ika, kaore rawa kia korero nga tupuna. koroua, matua, i ngaro ano te ika a Maui i te waipuke i a Noa.

Mo te ingoa o te waka o Turi, ko Aotea. No Taanetuturi, no Taanepepeke, no te Ngakau-o-te-Manu. Na Toto i tapa ki te waka o Turi ko Aotea? E hoa te Kapua: He mea tino tauhou rawa tenei, ara kia riro ma tetahi angata ke e tapa he ingoa mo te taonga a tangata ke. E tika ke ana ma tona matua ma Poumatua, i moe nei i a Houngamea. ka puta nei ko Turi raua ko Kewa, a tapa te ingoa o tona waka. No reira kua tena ingoa e whakapiria mai ki te ingoa o te ika a toku tupuna a Mauitikitiki-a-Taranga-Tonganui-Aotearoa.

Mo te korero a te Kapua: i pokepokea ki whare kura, whakapapa, karakia makutu me era atu: tuarua kei Taranaki te kawenata a nga tupuna me te maoritanga o te tangata. E hoa e Kapua? Kuare tena korero.

Ko Akiaki tetahi kaumatua mohio o Taranaki ki nga korero o nehera. Kei te Hokorima tona kainga. He kaumatua rangatira no Ngati Ruanui. Ko Aotea tona whare. Naana i korero ko Ruauri to ratou tipuna. i ahu atu i runga i a Matatua waka. I noho a Ruauri raua ko Turi i te ngutu-awa o Patea. Ka korero a Ruauri kia Turi i nga kauhau whakapapa, ara i nga utauta katoa o runga i a Matatua. Na, e ki ana a Akiaki kaore kau ana re utauta o runga i a Aotea waka, ara, korero whakapapa, me era atu mea katoa. No runga anake i a Matatua waka nga utautu.

E hoa te Kapua, kua mohio ahau ki a koe. Ko te Keepa to papa. ko Ngaamo to whaea. Ko to iwi ko Tuwharetoa, ko to waka ko te Arawa. Ko o tupuna ko Ngatoroirangi raua ko Tamatekapua. E Kapu. he aha koe i hupeke ai ki runga i a Aotea waka tu mai ai. pahao ai i tetahi mohiotanga mou? Whakarerea iho e koe o hapu a Tuwharetoa me te Arawa kia pokepoke ana i runga i to raua waka, kaore nei ano au korero kia kaupapa noa?

E Kapu, kaore ahan e haere ki tetahi atu waka pahao mohiotanga ai moku. Kei runga tonu ahau i toku tupuna waka i a Matatua e tu ana.

Kia ora nga Etita

TUHITAARE HEEMI.

Ruatoki 7/9/29.